

Överförmyndarnämnden i södra Lappland
Dorotea Lycksele Storuman Sorsele Åsele Villhelmina kommuner

Välkommen till ditt uppdrag

*En introduktionsmanual för föräldrar,
förmyndare och särskilt förordnade
vårdnadshavare.*

Innehåll

Förmyndare till omyndiga	3
Fri föräldraförvaltning	3
Kontrollerad förvaltning	4
Särskild överförmyndarkontroll	4
Skärpta regler för att trygga barnets tillgångar	5
Ospärrade bankkonton	5
Medförmyndare	5
Särskild förordnad förmyndare	6
Särskild förordnad vårdnadshavare	6
Gemensamma bestämmelser	7
Om Överförmyndarverksamheten i södra Lappland	9

Förmyndare till omyndiga

Personer som inte fyllt 18 år är, enligt svensk lag, omyndiga. Alla omyndiga personer ska ha en vårdnadshavare och förmyndare. Det är normalt sett föräldrarna som är både vårdnadshavare och förmyndare för sina barn tills de har fyllt 18 år men i vissa fall kan en annan person utses som vårdnadshavare eller förmyndare.

*En **vårdnadshavare** ansvarar för barnets personliga förhållanden och ska se till att barnets behov av omvårdnad, trygghet och god fostran blir tillgodosett. En **förmyndares** uppdrag är att förvalta barnets egendom och företräda barnet i ekonomiska angelägenheter.*

Förmyndare ska vid förvaltning av den underåriges egendom alltid handla på det sätt som bäst gagnar den underårige. Den underåriges medel ska i skälig omfattning användas för hans eller hennes uppehälle, utbildning och nytta i övrigt. De medel som inte används ska placeras så att tillräcklig trygghet finns för deras bestånd och så att de ger skälig avkastning.

Huvudregeln är att föräldrarna ska sörja för och bekosta barnets dagliga behov (försörjningsplikt). Men i det fall barnet har egna tillgångar som barnet fått exempelvis genom arv och föräldern inte själv har ekonomiska resurser, så får barnets tillgångar tas i anspråk för inköp av cykel, dator, moped eller dylikt till barnet. De tillgångar därutöver som inte används till barnet ska placeras på bank eller motsvarande i barnets namn.

Förmyndaren får alltså inte sammanblanda sin egen eller annans ekonomi med barnets, till exempel genom att sätta in barnets medel på konto i sitt eget namn.

Förmyndaren får heller inte ge bort barnets tillgångar till exempelvis ett syskon för att utjämna en eventuell orättvisa mellan barnen.

Vidare kan man inte låna barnets pengar för egen räkning. Förmyndaren förvaltar sina barns tillgångar under skadeståndsansvar. Det betyder att ett barn kan kräva skadestånd av förmyndarna om de allvarligt har misskött förvaltningen.

Som huvudregel gäller att föräldrarna fritt bestämmer hur barnets tillgångar ska användas till barnet. I vissa fall kan dock föräldrarnas förvaltning av barnets tillgångar övergå till kontrollerad förvaltning eller särskild överförmyndarkontroll. Föräldrarna måste då bland annat redovisa barnets tillgångar till överförmyndarenheten.

Fri föräldraförvaltning

Huvudregeln är att förmyndarna bestämmer hur den underåriges tillgångar ska användas och placeras. Det finns dock förhållanden som begränsar förmyndares fria förvaltning. Det kan exempelvis handla om att den underårige äger fast egendom, eller andra tillgångar med villkor om överförmyndarkontroll såsom försäkringsutbetalningar, eller arv. Även värdet på den underåriges tillgångar är avgörande.

Kontrollerad förvaltning

Kontrollerad förvaltning betyder att överförmyndarnämnden är mer involverade än vid fri föräldraförvaltning. Överförmyndarnämnden kontrollerar hur du som förmyndare förvaltar barnets pengar. Du ska fortfarande följa de allmänna reglerna för fri föräldraförvaltning. Reglerna gäller för alla förmyndare.

Den fria förvaltningen kan ersättas av kontrollerad förvaltning i tre olika situationer:

- När barnets tillgångar överskrider åtta prisbasbelopp.
- När barnet får tillgångar genom arv, testamente, gåva eller förmånstagarförordnande och givaren ställt villkoret att tillgångarna ska stå under särskild överförmyndarkontroll.
- När det finns misstankar om att förmyndarna inte sköter förvaltningen på ett bra sätt. Då kan överförmyndarförvaltningen besluta om skärpande föreskrifter, vilket innebär att kontrollerad förvaltning ska tillämpas på tillgångarna.

Skyldigheter vid kontrollerad förvaltning

Vid kontrollerad förvaltning behöver du:

- **skicka in förteckning** över barnets alla tillgångar. Det ska göras senast en månad efter att barnets tillgångar överskridit åtta prisbasbelopp. Det ska ske utan särskild begäran från överförmyndarförvaltningen. Denna skyldighet gäller också när barnet fått tillgångar med villkor om särskild överförmyndarkontroll eller beslut tagits om skärpande föreskrifter.
- **lämna årsräkning** före 1 mars varje år. Årsräkningen ska vara en sammanställning av barnets alla tillgångar, inkomster och utgifter under året. Du ska underteckna årsräkningen på heder och samvete.
- **lämna sluträkning** inom en månad efter att barnet blir myndigt.
- **ansöka om överförmyndarens** samtycke om du vill placera barnets tillgångar i aktier, andra mer riskfyllda placeringar eller fast egendom (samtycke krävs inte för placering i obligationer eller värdepappersfonder).
- **placerar tillgångar** som inte investerats enligt ovan på ett räntebärande konto.

Särskild överförmyndarkontroll

Viss egendom kan tillfalla underåriga under villkor om särskild överförmyndarkontroll. Det kan exempelvis vara egendom som den underårige fått genom arv, testamente, eller förmånstagarförordnande. Tillgångar tillfaller en underårig med villkor om särskild överförmyndarkontroll den underåriges räkning ska sättas in hos bank med uppgift om att medlen inte får tas ut utan överförmyndarnämndens tillstånd. Disponering av konto endast med överförmyndarnämndens medgivande brukar kallas för överförmyndarspärr.

I övrigt gäller samma regler som vid kontrollerad förvaltning, det vill säga att förmyndarna är redovisningsskyldiga för sin förvaltning, samt att överförmyndarnämndens samtycke krävs för vissa förvaltningsåtgärder, såsom placering av den underåriges tillgångar i aktier.

Skärpta regler för att trygga barnets tillgångar

Överförmyndarnämnden kan bestämma om skärpta regler för att trygga förvaltningen. Det gör vi om det finns en misstanke om att du som förmyndare inte sköter barnets tillgångar på ett korrekt sätt.

Skärpta regler kan utformas på olika sätt. Överförmyndarnämnden kan använda flera eller bara enstaka åtgärder beroende på vad som behövs.

Överförmyndarnämnden kan besluta att:

- barnets konton ska ha överförmyndarspär.
- barnets tillgångar ska omfattas av reglerna för kontrollerad förvaltning.
- barnets värdehandlingar ska förvaras och förvaltas av ett värdepappersinstitut.
- pengar som betalas ut till barnet ska sättas in på bankkonto med överförmyndarspär.

Socialtjänsten ska på eget initiativ lämna upplysningar om att åtgärder behöver vidtas till överförmyndarnämnden.

Ospärrade bankkonton

Huvudregeln är att alla barns bankkonton är utan spär även om barnet har tillgångar över åtta prisbasbelopp. Det innebär att du som förälder kan ta ut pengar utan överförmyndarnämndens samtycke. Barnets bästa och dess behov ska avgöra hur tillgångar används och placeras.

Undantag är arv eller försäkringsersättning som överstiger ett prisbasbelopp.

Fri föräldraförvaltning gäller för barns tillgångar under åtta prisbasbelopp. Det innebär att föräldrar tar hand om barnets pengar utan att överförmyndarförvaltningen har någon tillsyn. Men begreppet "fri" innebär inte att du som förälder kan hantera ditt barns pengar hur som helst. Det kan vara aktuellt med överförmyndarspär om du som förälder använder barnets pengar på ett felaktigt sätt och pengarna behövs tryggas.

Medförmyndare

Om en förälder av olika anledningar inte kan ta hand om sitt barns tillgångar så kan tingsrätten utse en medförmyndare. Medförmyndaren kan tillsammans med förmyndaren eller ensam ha hand om barnets ekonomi. Att en medförmyndare utses behöver inte betyda att föräldern har misskött sig. Det kan handla om att föräldern och barnet bor långt ifrån varandra vilket medför att föräldern inte kan ta hand om barnets tillgångar. Det kan också handla om att barnet har stora tillgångar som föräldern inte kan ta hand om.

Medförmyndaren hjälper föräldern med förmyndarskapet. Det kan till exempel gälla om förmyndaren är väldigt ung eller om barnet ärvt en hyresfastighet och förmyndaren saknar kunskaper om fastighetsförvaltning.

Särskild förordnad förmyndare

Som förälder är man vanligen barnets vårdnadshavare. Vårdnadshavare är i regel också barnets förmyndare och har hand om barnets ekonomiska angelägenheter. Detta gäller även särskilt förordnade vårdnadshavare.

Tingsrätten kan dock besluta att en annan person ska ansvara för barnets ekonomiska angelägenheter. Det betyder att det kan finnas två eller flera som ansvarar för barnet och att ansvaret kan delas upp mellan dessa i en vårdnadsdel och i en förmyndarskapsdel.

En särskilt förordnad förmyndare kan förordnas om exempelvis

- båda föräldrarna är underåriga.
- båda föräldrarna är avlidna.
- båda föräldrarna har blivit entledigade som förmyndare.
- en ensam förmyndare fått en förvaltare förordnad för sig.

Särskild förordnad vårdnadshavare

En särskilt förordnad vårdnadshavare ska utses om båda föräldrarna avlider eller om föräldrarna är olämpliga som vårdnadshavare och förmyndare.

Det kan också behövas en särskilt förordnad vårdnadshavare om:

- föräldrarna under lång tid inte kommer att kunna fatta beslut i frågor som rör barnet.
- vårdnadshavaren är försvunnen, är skilt från barnet under lång tid, som exempelvis ensamkommande barn, eller att föräldern är mycket allvarligt och långvarigt sjuk.

En särskilt förordnad vårdnadshavare utses av tingsrätten på begäran av kommunens socialnämnd och tar över föräldrarnas roll som förmyndare och vårdnadshavare.

Ditt ansvar

Som särskilt förordnad vårdnadshavare ansvarar du för barnets personliga förhållanden till dess att barnet är 18 år. Det innebär att du bland annat hjälper barnet i kontakt med skola, sjukvård, myndigheter, omsorg och deltar i den långsiktiga planeringen för barnets framtid.

Kontakter

I uppdraget ingår regelbunden kontakt med socialtjänsten och att se till att barnet får tillsyn, omsorg och trygghet. Du ska också hjälpa barnet att (om möjligt) ha kontakt med sin biologiska familj och andra anhöriga, både inom och utom landet. Till sist behöver du hjälpa barnet att ansöka om pass och id-kort.

Ekonomi

Som särskilt förordnad vårdnadshavare ansvarar du också för barnets ekonomi och är skyldig att årligen redovisa denna till överförmyndarnämnden. Här ingår också att exempelvis söka barnbidrag, studiebidrag och liknande samt att skriva under papper där vårdnadshavares namnteckning krävs. Har barnet tillgångar, till exempel pengar på bank eller aktier, är det du som ansvarar för förvaltningen av dessa tillgångar.

Gemensamma bestämmelser

Skyldigheter för dig som förmyndare, medförmyndare, särskilt förordnad förmyndare och särskilt förordnad vårdnadshavare:

- Förvalta barnets egendom och se till hans eller hennes ekonomiska intressen.
- Se till att dödsbo som barnet äger del i skiftas inom sex månader.
- Se till att värdet av barnets egendom bevaras och ger skälig avkastning
- Upprätta och lämna in en förteckning över barnets tillgångar och skulder senast två månader efter det att registreringen är gjord.
- Lämna in en årsräkning över föregående års förvaltning senast den sista februari.

Du har hand om barnets egendom och beslutar om rättshandlingar som rör egendomen. Om barnet fyllt 16 år ska du höra med honom eller henne i viktiga frågor. Barnet får normalt bestämma över egen intjänad lön.

Du ska se till att barnets medel i skälig omfattning används till hans eller hennes uppehälle, utbildning eller nytta i övrigt. Övriga medel ska placeras så att värdet bevaras och att de ger en skälig avkastning.

Du får inte blanda barnets pengar eller värdepapper med dina egna tillgångar eller någon annans. Om du har flera barn ska varje barn ha personliga konton för sina sparmedel. Du ska i första hand försörja eget barn med dina egna medel. Om barnet får pension eller själv har besparingar av större omfattning kan du använda barnets medel för hans eller hennes dagliga levnadskostnader.

Du får aldrig använda barnets tillgångar för övriga familjemedlemmars behov. Överförmyndarnämnden kan i undantagsfall ge samtycke till att barnets inkomst får användas som stöd till anhörig.

Det finns också ett generellt gåvoförbud. Det innebär att du inte får ge bort barnets egendom vare sig till syskon eller till andra, förutom personliga presenter av mindre värde. Kontakta oss på överförmyndarenheten om du är osäker.

Inkomster

Alla barn bör ha ett bankkonto. Om överenskommelse finns att barnbidrag betalas ut direkt till familjehemmet ska skriftligt underlag som visar på detta bifogas årsräkningen. I dessa fall ska endast inkomster och utgifter tillhörande barnets konton tas upp i redovisningen.

Betalas barnbidraget ut till förmyndares konto får det endast studsa på detta konto och ska omgående överföras till ett konto i barnets namn alternativt familjehemmet. I dessa fall ska redovisning av barnbidraget ske i årsräkningen.

När det gäller ersättning från CSN är betalningsmottagaren förmyndaren. Om förmyndaren har gjort den bedömningen att den minderårige kan förvalta denna ersättning själv ska denna ersättning liksom barnbidraget bara studsa på förmyndarens konto för att föras över till konto

som tillhör den minderårige. Om förmyndarens bedömning är att den minderårige ska få disponera del av CSN eller att utbetalning ska ske i mindre belopp ska ytterligare konto öppnas i barnets namn. Ersättning gällande barnet ska alltså aldrig förvaras på förmyndarens konto. Som förmyndare är man redovisningsskyldig till överförmyndaren vilket innebär att man har en skyldighet att redovisa den minderåriges ekonomi samt inkomma med de underlag som överförmyndaren behöver för att utföra sin tillsyn.

Om barnpension skall betalas ut till barnet skall denna ersättning betalas ut till ett konto i barnets namn. Detta konto skall överförmyndarspärmas av banken mot uttag av förmyndaren utan överförmyndarnämndens tillstånd – se medföljande broschyr från Svenska Bankföreningen för att få information om hur barns medel ska hanteras på banken.

Vissa handlingar kräver överförmyndarnämndens samtycke

Vissa rättshandlingar kräver samtycke från överförmyndarnämnden.

Kontakta överförmyndarenheten om barnet ska:

- Ta ut medel från överförmyndarspärmat konto
- Köpa, sälja, upplåta eller inteckna fast egendom, tomträtt, bostadsrätt eller byggnad på arrenderad mark
- Ta emot gåva av ovanstående egendom
- Köpa aktier eller kapitalförsäkring
- Ta upp lån, inklusive avbetalningsköp, borgen eller pantsättning
- Låna ut pengar
- Om barnet har fyllt sexton år behöver föräldrarna överförmyndarnämndens samtycke för att hen ska kunna driva en rörelse med bokföringsskyldighet enligt bokföringslagen (1999:1078). Utan överförmyndarnämndens samtycke får föräldrarna inte heller driva en sådan rörelse för barnets räkning. Samtycke lämnas endast om rörelsen går ihop med barnets ekonomiska och personliga förhållanden (1999:1080).

Redovisning

I årsräkningen ska du efter varje kalenderår redovisa tillgångar, skulder samt inkomster och utgifter för den egendom du förvaltar som förmyndare. För anteckningar och spara alla underlag för inkomster och utgifter.

I vissa fall kan överförmyndarnämnden besluta om en förenklad årsräkning eller att du inte behöver lämna in någon årsräkning alls. Fråga överförmyndarenheten om vad som gäller för din del.

Du kan få ersättning mot att du redovisar den tid som uppdraget krävt. Spara också kvitton för utlägg och körjournal för bilersättning. Om du tidigare varit familjehemsförälder beviljar normalt inte överförmyndaren någon ersättning.

När ditt uppdrag upphör, vanligtvis när barnet fyller 18 år, ska du senast en månad därefter lämna in en sluträkning till oss om du inte tidigare har fått ett beslut om.

Om Överförmyndarverksamheten i södra Lappland

Överförmyndare är en kommunal tillsynsmyndighet som ska kontrollera att förmyndare, gode män och förvaltare sköter sina uppgifter. I varje kommun måste det finnas en överförmyndare eller en överförmyndarnämnd. Numera kan en kommun även bilda en gemensam överförmyndarnämnd med en eller flera andra kommuner. I Lycksele, Sorsele, Dorotea, Åsele, Vilhelmina och Storumans kommuner har man fattat beslut i kommunfullmäktig i respektive kommuner om att ha en gemensam nämnd och verksamhet.

Syftet med samverkan är att långsiktigt kunna upprätthålla kompetens, kvalitet och ge god service till både medborgare och ställföreträdare. Nämnden är ansvarig för alla beslut som fattas, men under nämnden jobbar fyra heltidshandläggare på delegation av nämnden i vissa frågor - det är handläggarna som sköter kontakten med ställföreträdare, utreder behovet av stöd och fattar vissa beslut. De beslut som handläggarna inte har delegation på att fatta ska gå via nämnd innan beslut tas i frågan.

Om du har frågor, funderingar eller känner dig osäker i ditt uppdrag som god man eller förvaltare är du alltid välkommen att kontakta oss på överförmyndarenheten.

Överförmyndarenheten i södra Lappland

Telefontid, vardagar 10:00-12:00
0950-168 50

Postadress

Lycksele Kommun
Överförmyndarenheten
921 81 LYCKSELE

Myndighetsmejl: overformyndarnamnd@lycksele.se

Webbplats: www.lycksele.se/ofn